

N.º de Registro BI 131-65 — Depósito Legal: BI - 1553 - 1967

Gráficas ELLACURIA - Buenos Aires, 13 - Bilbao-1

7

AGUSTIN DEUNAREN ESKUTITZAK

I

ETXEBARRIA 'TAR JUAN ANJEL'EK
LATERATIK EUSKERATUTA

AGUSTIN DEUNAREN ESKUTITZAK

I

Etxebarria'tar Juan Anjel'ek

lateratik euskeratuta

S. Anton'go Katekesia

Euskal - argitalpenak.

ITZAUREA

ESKUTITZAK: Garai guztietan egin dira eskutitzak. Gizona baltsan bizi danetik. Lagunarteak andiago, aur'erapen-mailla gorago ta ugariago idazkiok. Norberaren bizibideak egiteko bateri lotu, lagunak ur'un, eurakanatzeko bideak gatzak, gorabera asko garbitu beara, bakartadea luze egin ta ixilaren pixuak ito ez gagizan, barua ustu bear, zelanbait. Zer egin? Artu idazkortza eskuan, ingi-oltxuak begien aur'ean, ta ekin asma edo oldoztu lanari. Baruko bizitza ugari-aberatsa ingian itxi ta, inori bialduaz, gure pentzukoa dan batengan ipini bizi-indar a, barua arintzeko. Bestearen eskuetatik gutuna jaso ta bariro bizi-arnasa artu, buru-biotzak argitu ta alaituaz.

Eskutitzetan ondo ezagutu leiteke nor nor dan. Ora euskerazko berba gure lagungari: eskutitza, eskuz, eskuaren bidez, eskuari eskerak inori dagiogun itza, gure eskura dagigun itza. Gurea erderazkoak baiño esanguratsuago. Carta, littera ta abar, idazlekutik edo idaz-bidetik edo idaz-eratik artutakoak baitira. Gurea bere egiazko izatetik beretik: itza jafi bai dogu papelean edo oltxuan. Itzak agertzen dau

gizona. *Ex abundantia cordis os loquitur.* Aztertu ondo norbaiten (esku) itza; orixe da gizona. Izatez, barruz estalia dana, itzez, azalez ageria.

Entzun egiozu Agustin Deunari. Bere eskutitzak era askotarikoak dira. Oarpenak egiteko, goraintziak emoteko, baru-zimikoa agertzeko, bere buruari edo beste inori argitasun, poztasun edo irakaspen bat emoteko. Batzuk labur, beste batzuk luze, ikas-saio sakon baten antzekoak. Gai asko ta ikuspegi askotatik begiratuta darabiltz. Lu'ari ondo josita, oiñak lu'ean tinko; gogoia zerura adi beti. Ta beti be gizatiar eta jainkotiar benetakoa.

Gaurko gure sail onetan amabi argitaratu doguz latera-euskeraz.

Euskeratzaiñeak

HERMOJENIAN'í AGUSTIN'ek

Ni neu txantxetan ere ez nintzan inoiz ausartuko Akademitaraí aurre egiten: nola mugituko ninduke aien nausitasunak, ozte-xeak uste ez lako iritzikoak ez ba'lira? Osteztu bearaean, nere indaraez gairietiko lana baita, geiago saiatzen naiz berak alakotzen.

Nere iritziz, garaiaari egokionez, Platon'en ituritik ezer egiazkorik ba'zerion, sasi itzaltsu ta arantzatsuen artean gizon bakan batzuen bazkarako gorde zan. Lur zabaletik jarion ezkerro, abereak noiznai gairietik dabiltzala, ez litzake garbi ta garden gorde al izango. Lagunaba'raen uestez gogoa gorpuzki da. Olako gizonen aurka ederki uste dut asmatu zituztela egiazko Jainkoarekiko antze ta arazoibidea.

Gure gizaldian pilosoporik ez dakusgu, soingairnekoaz dabiltzanak izan ezik: oiek, baiña, ez dira olako izen agurgairaren duiñak. Nere gardiz egia bilatzeko itzaropenera eroan bear dira gizonak (Akademitaraen iritziak, itzen antzez, izakien ulertzetik inor saiestu ba'du): bestela, aldi batez uste oker-andiak zusterkatzeko egoki zana, jakintzara uferatzeko eragozpena gerta liteke.

2. Aldi aietan, bada, ainitz alderdiren ikasketak ain ziran garakoak, guzuraren onespena baizik etzan bildurgairi. Sendo ta aldagaizta jotzen zun ustetik Akademitaraen egibideak inor indaraez aldentzen ba'zun, beste irakasbide baten bila asten zan. Bere oituretan leiatsuago, gauzen ta gogoen izatean egia sakon ta txirikordatuta datzala

Hermogeniano Augustinus

1. Academicos ego, ne inter iocandum quidem, unquam lacessere aucterem: quando enim me tantorum virorum non moveret auctoritas, nisi eos putarem longe in alia, quam vulgo creditum est, fuisse sententia? Quare potius eos imitatus sum quantum valui, quam expugnavi, quod omnino non valeo.

Videtur enim mihi satis congruisse temporibus, ut si quid sincerum de fonte Platonico flueret, inter umbrosa et spinosa dumeta potius in pastionem paucissimorum hominum duceretur, quam per aperta manans, irruentibus passim pecoribus, nullo modo posset liquidum purumque servari. Quid enim convenientius pecori est, quam putari animan corpus esse? Contra huiusmodi homines opinor ego illam utiliter excogitatam Dei veri artem atque rationem.

Hoc autem saeculo cum iam nullos videamus philosophos, nisi forte amiculo corporis, quos quidem haud censuerim dignos tam venerabili nomine, reducendi mihi videntur homines (si quos Academicorum per verborum ingenium a rerum comprehensione deterruit sententia), in spem rependiendae veritatis: ne id quod eradicandis altissimis erroribus pro tempore accommodatum fuit, iam incipiat inserendae scientiae impedimento esse.

2. Tantum enim tunc variarum sectarum studia flagrabant, ut nihil metuendum esset nisi falsi approbatio. Pulsus autem quisque illis argumentis ab eo quod se firmum et inconcussum tenere

usteago, are setatsu ta zuřago ari zitzaizun biřaketa ontan.

Gaurko egunean, beřiz, lanetik iges egin beařa ta buru-lanbidekiko axolagabekeria ain dira andiak, pilosopo zorrotz batzuei ezin ditekela ezer ezagutu bururatu ta beste gabe, gizonak adimenak alboratu ta itsutu egiten dituzte. Ez dira ausartzen beren buruak Akademitarřnak baiřo argiago jozten. Inřork ezpaitu uste aurkitu dezakenik Karneades'ek ainbeste alegiřnez, antzez, astiz, guztitariko jakintza andiz eta bere bizitza luzez aurkitu ezin zuna. Alaz ere, batzuek nagikeriaren aurka pizkat ekiřnaz, giza-izakeari ezagumena ukatzen zaion idaztiok irakuři ba'ditzakete, ain logura andiak artzen ditu, zerutar turutak berak ere ez ditu iratzar-tuko.

3. Nere idaztitxoetzazko zure iritzi zuzena oso gogokoa dut, ta ain edefesten zaitut, zure zintzotasunean okeřik eta zure adizkidetasunean ixilkeririk ezin egon diteke. Ori dala-ta, arduratsuago aztertu dezazun eta irugařen idaztiaren azkenean jaři nuna onartzen duzun erantzuteko eskatzen dizut. Jarri ba'nun ziurtasunez baiřo geiago susmoz jaři nun ta siřisgaitzago baiřo jakingařiago deritzait. Eskutitz aiek diranak dirala, Akademitarřak garaitu ditudalako baiřo (ontan egitiago baiřo maitatiago ari zera) poz aundiago artzen dut beren sare gorrotagařia apurtu dudalako. Beronek aldentzen bai ninduan philosophiaren ugatzetatik, gogoaren janaria dan egiarekiko.

crediderat, tanto constantius atque cautius aliud quaerebat, quanto et in moribus maior erat industria, et in natura rerum atque animorum altissima et implicitissima latere veritas sentiebatur.

Tanta porro nunc fuga laboris et incuria bonarum artium, ut simul atque sonuerit, acutissimis philosophis esse visum nihil posse comprehendere, dimittant mentes et in aeternum obducant. Non enim audent vivaciores se illis credere, ut sibi appareat quod tanto studio, ingenio, otio, tam denique multa multiplicique doctrina, postremo vita etiam longissima Carneades invenire non potuit. Si vero etiam aliquantum obnitentes adversus pigritiam, legerint eosdem libros, quibus quasi ostenditur naturae humanae denegata perceptio; tanto torpore indormiscunt, ut nec caelesti tuba evigilent.

3. Quamobrem cum gratissimum habeam fidele iudicium tuum de libellis meis, tantumque in te momenti ponam, ut nec error in tuam prudentiam, nec in amicitiam simulatio cadere possit, illud magis peto diligentius consideres, mihi que rescribas utrum approbes quod in extremo tertii libri suspiciosius fortasse quam certius, utilius tamen, ut arbitror, quam incredibilius putavi credendum. Equidem quoquo modo se habeant illae litterae, non tam me delectat quod, ut scribis, Academicos vicerim (scribis enim hoc amantius forte quam verius), quam quod mihi abruperim odiosissimum retinaculum, quo ab philosophiae ubere desperatione veri, quod est animi pabulum, refrenabar.

2-GAREN ESKUTITZA

ZENOBI'ri AGUSTIN'ek

Adizkidetasunaren lokarri gozo-sendoak atsegin zaizkio

Nere ustez puntu batean bat gatoz: soin-zentzumenek ukitzen dituzten gauzak ezin dute lipartxu batean ere beren artan iraun; igaro ta joan doaz, orainaldi-apurik gabe, au da, izaterik gabe, garbi esateko. Gauz auenganako zigoréz betetako ta galgari dan maitasuna bezatu ta zapaltzeko agintzen digu egiazko ta Jainkozkot jakintzak. Oñela gure gogoak, soin au biziartzten dun bitartean, beti sen batean dirauten ta edertasun igazkoeréz atsegintzen ez gaituen izakiengana su ta gar joko du.

Nere gogamenak, bere barnean, zintzo ta bakun atzematen zaitu, ezetarikoz kezkarik gabe maitagarri agertzen zeran bezelakoa. Alaz ere egia esateko, soñez gogandik aldendu ta tokiz uruntzen zerranean zu ikusi ta zurekin itz egitea opa ta irikatzen dut. Ongi ezagutu ba'zaitut, nere makur onek atsegindu egiten zaitu; ta ortaz osatu ditezen beldur zera, zure adizkide mamientzako guztitariko onak biñatzen bai dituzu. Ta lakio au ikusteko ta bertan arapatutakoei buruz paré egiteko naiko biotz-andi ba'zera, etzazu zure burua goratu geiago zeralkoan. (Nere aldetik, urun dagoanaren irikaz nagoanean, bera ere nere irikaz egon dedin nai izaten dut). Alabaiña, al dudan bestean, nere gogoz curka nigandik lekutu diteken ezer ez maitatzeko alegiñak egiten ditut. Elkarékiko eginbear au dala ta eskatzen dizut, zagozan egokeran zagozala, lengo eztabaidari jaraitzeko, geron buruetzaz arduratuko ba'gera. Alipi'rekin ez nuke bakatu gura, bera ortan egon arén. Gaiñera berak ez du nai. Ez bai

EPISTOLA 2

Zenobio Augustinus

Bene inter nos convenit, ut opinor, omnia quae corporeus sensus attingit, ne puncto quidem temporis eodem modo manere posse, sed labi, affluere et praesens nihil obtinere, id est, ut latine loquar, non esse. Horum itaque perniciosissimum amorem poenarumque plenissimum, vera et divina philosophia monet frenare atque sopire; ut se toto animus, etiam dum hoc corpus agit, in ea quae semper eiusdem modi sunt, nec peregrino pulchro placent, feratur atque aestuet.

Quae cum ita sint, et cum te verum ac simplicem, qualis sine ulla sollicitudine amari potes, in semetipsa mens videat, fatemur tamen congressum istum atque conspectum tuum, cum a nobis corpore discedis, locisque seiungeris, quaerere nos, eoque dum licet cupere. Quod profecto vitium, si te bene novi, amas in nobis; et cum omnia bona optes charissimis et familiarissimis tuis, ab hoc eos sanari metuis. Si autem tam potenti animo es, ut et agnoscere hunc laqueum, et eo captos irridere valeas, ne tu magnus atque alius. Ego quidem quandiu desidero absentem, desiderari me volo. Invigilo tamen, quantum queo, et enitor, ut nihil amem quod abesse a me invito potest. Quocum officio commoneo te interim, qualiscumque sis, inchoatam tecum disputationem perficiendam, si curae nobismetipsis sumus. Nam eam cum Alypio perfici nequaquam sinerem, etiamsi vellet. Non vult autem. Non enim est humanitatis eius nunc necum operam dare, ut in quam multis possemus

dator ongi bere gizabidearekin neugaz eztabaidaka jardutzea. Al ditudan eskutitz guztiekin nerekin eukiko zaitut, ez baitakit nungo eginbeafak gugandik alde eragin zizun.

18-GAREN ESKUTITZA

ZELESTIN'i AGUSTIN'ek

Ikasteko irika bizia somatzen du

1. Zuri zerbait safi esan al ba'nul? Zera, alpefikako ardura erantzi ta ardura onurakoña jantzi bear dugula. Munduan gagozala ez dakit eskiertasunik jadetsi ote dezakegun. Idatzi nizun ta ez dut erantzunik ukan. Zuzenduta ta gertuta neuzkan Manikeotañen aurkako idaztiak igofi nizkizun ta bertan diran aburu ta gunaz ez didazu ezer agertu.

Onezkero nik eskatu ta zeroñek atzera bialdu bear dituzu. Etzaita, añen, luzatu berok bialtzen. Beroiekin batean, bialdu zure erantzuna, zure iritzia edo oker ura añezkatzeko zein iskiñuak bear dirala deritzazun jakiteko gogoz naukazu.

2. Ezaguna zaitudan ezkerro, aski duzu zer andi ta labur onekin. Ba-da izate bat, aldian ta lekuan aldatzen dana, gorputza, alegia. Bigañen izate bat dago, lekuan ez baiña aldian aldatzen dana, gogoñ. Eta bada, azkenik, ez lekuan, ez aldian aldatzen ez dan izate bat: Jainkoa. Nola edo ala aldakor jotzen dudanari, irazakia deritza; aldagaitza, irazaiñea. Ta dan guztia, iraunkor eta bat danez, ba-dala diogu. Añezkero, edertasun guztiañen egigaia batasuna da.

Izateen sail ontan ba-dakuskezu zer dan gorongo ta zer berengo, izan dan añen; orobat, zer

litteris te nobiscum teneamus, nescio qua necessitate fugientem.

EPISTOLA 18

Augustinus Caelestino

1. O utinam possem assidue tibi aliquid dicere! Id autem aliquid est, ut curis exueremur inanibus, et curis indueremur utilibus. Nam de securitate nescio utrum quidquam in hoc mundo sperandum sit. Scripsi, nec recepi ulla rescripta. Misi adversum Manichaeos libros, quos paratos et emendatos mittere potui, nec quidquam ex illis iudicii motusque nostri notum mihi factum est.

Nunc eos repetere jam me, vos autem restituere convenit. Peto itaque ne differatis eos remittere cum rescriptis, quibus nosse cupio quid de illis geritis, vel adhuc ad illum errorem expugnandum quid armorum vobis opus esse arbitremini.

2. Sane quoniam te novi, accipe hoc quiddam grande et breve. Est natura per locos et tempora mutabilis, ut corpus. Et est natura per locos nullo modo, set tantum per tempora etiam ipsa mutabilis, ut anima. Et est natura quae nec per locos, nec per tempora mutari potest; hoc Deus est. Quod hic insinuavi quoquo modo mutabile, creatura dicitur; quod immutabile, Creator. Cum autem omne quod esse dicimus, in quantum manet dicamus, et in quantum unum est, omnis porro pulchritudinis forma unitas sit.

Vides profecto in ista distributione naturarum, quid summe sit, quid infime, et tamen sit; quid medie, maiusque infimo, et minus summo sit.

dan erdiko, berengoa baiño andiago ta gorengoa baiño txikiago. Gorengoa Zoriontasuna bera duzu: berengoa, ez zoriontsu, ez erukafi ezin izan ditekena: azkenean, erdikoa, berengoarenganako joeragatik kaskarki ta gorengoarenganako biurtzeagatik zoriontsuki bizi da. Kristo'gan siñesten dunak ez du maite berengoa, ez da arotzen erdikoan ta gorengoari itsastzeko gai biurtzen da. Ta auxe da egiteko esan, colkatu ta agintzen zaiguna.

19-GAÏEN ESKUTITZA

GAIO'ri AGUSTIN'ek

Beñiz ere adizkidetasunaren bero bigunak bildurik agertzen da. Gora begira beti. Arako U.I.O.G.D. (Ut in omnibus glorificetur Deus) emen ondo ageri da

Ezin azaldu nizuke zer nolako gozotasuna ixuri dun nigan eta dixurin zure oroitzapenak, zugandik aldenduta gero. Ondo gogoan daukat zure azterkatzeko kemen afigaŕiak etzula eztabaidaren neuribidea nabasitu. Ez dut ia iñor aurkitu galdetzeko gogotsuagorik eta entzuteko artetsuagorik. Ofegatik zurekin luzaro itz egin nai nuke: ez bai litzake asko izango, luzaro jardun arren, zurekin itz egin ezkerro. Baiña zaiña da-ta, zertako asiko gera zergaitiak biñatzen? Benetan zaiña da, egunen batean oso ezeza daiteken aŕen. Ala nai dakiola Jainkoaril Orangoz, baiña, eziña da. Au dala-ta, anai bat ordezko jañi dut (beraren bidez igortzen dizut eskutitz au), zure Goi-maitasun zurari nere idazkiak oro irakurteko eman dizazkion. Ezer nererik irakurteko etzaitu indaŕez beartu bearko: bai baitakit nolako gogo-samurtasuna daukazun nigan. Irakurítakoa ontzat eta egiazkotzat artzen ba'duzu, ez uste ne-

Summum illud est ipsa beatitas: infimum, quod nec beatum esse potest, nec miserum: quod vero medium, vivit inclinatione ad infimum, misere; conversione ad summum, beate vivit. Qui Christo credit, non diligit infimum, non superbit in medio, atque ita summo inhaerere fit idoneus: et hoc est totum quod agere iubemur, monemur, accendimur.

EPISTOLA 19

Gaio Augustinus

Ut abs te abscessimus, dici non potest quanta suavitate nos perfuderit recordatio tua, ac saepe perfundat. Recolimus enim ardore inquisitionis tuae, cum esset mirabilis, non fuisse perturbatam modestiam disputandi. Nam neque flagrantius percontantem, neque tranquillius audientem, quemquam facile invenerim. Vellem itaque tecum multum loqui: non enim multum esset, quantumcumque esset, si tecum loquerer. Sed quia difficile est, quid opus est causas quaerere? Prorsus difficile est: erit fortasse aliquando facillimum; ita Deus velit: nunc certe aliud est. Dedi ergo negotium fratri, per quem litteras misi, ut omnia nostra legenda praebeat prudentissimae Charitati tuae. Non enim aliquid meum inculcabit invito; novi enim quid benignitatis in nos animo geras; quae tamen si lecta probaveris, et vera pervideris, nostra esse non putes, nisi quia data sunt, eoque te convertas licet, unde tibi quoque est ut ea probares datum. Nemo enim quod legit, in codice ipso cernit verum esse, aut in eo qui scripserit; sed in se potius, si eius menti quoddam non vulgariter candidum, sed a faece corporis remotissimum

rea danik, eman didatela baizik. Gora begiratu bear duzu, andik etoñi zaizu zuri ere ontzat artzeko argitasuna. Inork ezer irakurten duncan, ez dakus egia dala esku-idaztian, ez idatzi dunarengan, bere baitan baizik, egiaren argia, bakun ta gorputz-
zikinkerlagandik aldenduta, gogamenenan ba'da-rama. Ezer okerik edo txarëtsigafirik aurkitzen ba' duzu, giza-iñuntasunetik datorrela jakizu, ta neri dagokidala. Azterkatzeko aolkatuko nizuke zure biotzaren leiatsu bezelako agoak ikusiko ez ba' nitu. Baita egiazkotzat jotzen duzunari eutsitzeko ere aolkatuko nizuke, zure gogo ta erabakien sendotasuna ain ezaguna ez ba'litz. Zugan bizi dan guztia, begi itxi-ideki batean ageri zitzaidan, gorputzaren estalkiak jausi izan bai'lirean. Gure Jainkoaren ardurapenak ez beza laketu zu bezelako gizon on ta zentzuduna Kristo'ren doibatz katolikotik aldenduta egotea.

37-GAREN ESKUTITZA

SIMPLIZIAN'i AGUSTIN'ek

Kristau jakintsuaren apaltasuna darto

Simplizian jaun zorioneko ta aita benetako goimaitasunez maitagañari, Agustin'ek, Jaunagan osasuna.

1. Zure Deuntasunaren ongi-naiak bialdutako eskutitz gozo-atsegingañia jaso nun. Ba-dakust nitaz oroitu ta oi ez bezala maite nauzula, ta Jaunak bere erukiz, ez nere irabaziz, nigan ixuri ditun on guztiengatik poza artzen duzula. Eskutitz urtan zure biotz samuraren niganako maitasareta aurki dut; ez berri ta bat-batekoa, len nabaitutako ta ondo ezaguna dudan maitasareta baizik, ene

lumen veritatis impressum est. Quod si falsa aliqua atque improbanda compereris, de humano nubilo irrorata scias, et ea vere nostra esse deputes. Hortarer autem te ad quaerendum, nisi videre mihi viderer hiantia quaedam ora cordis tui; hortarer etiam, ut quod verum cognoveris viriliter teneas, nisi prae te ferres evidentissimum robur animi et consilii tui. Totum enim se mihi brevi tempore, prope discussis corporis tegumentis, quod in te vivit, operuit. Neque ullo modo siverit Domini nostri misericordissima providentia, ut a catholico Christi grege tu vir tam bonus et egregie cordatus alienus sis.

EPISTOLA 37

Simpliciano Augustinus

Domino beatissimo et venerabiliter sincerissima charitate amplectendo patri Simpliciano, Augustinus, in Domino salutem.

1. Plenas bonorum gaudiorum litteras, quod sis memor mei, meque ut soles diligas, magnaëque gratulationi tibi sit quidquid in me donorum suorum Dominus conferre dignatus est misericordia sua, non meritis meis, missas munere Sanctitatis tuae accipi: in quibus affectum in me paternum de tuo benignissimo corde non repentinum et novum hausi, sed expertum sane cognitumque repetivi, domine beatissime, et venerabiliter sincerissima charitate amplectende.

jaun guztiz zorioneko, ta benetako goi-maitasunez maitagarí ori.

2. Nundik nora datorkio ainbesteko zoriona nere idaz-leiari, izerdia aterarazi didaten idazti batzuek zure Duintasunak irakurí bai ditu? Egiaz Jaunak, aren menpeko baita ene gogoa, nere arazoetan ta nere beldurëan poztu nai izan nau. Benetan beldurëz ibilí bear dut olako lanetan, egia-
ren barütian egon arëan, nere ez-jakiñaz edo ardurarik-ezaz erorbide izan ez nadin. Alabaiña, nik idatzia atsegingarí ba'zaizu, ba-dakit nori zaion atsegingarí; ba-dakit zuegan nor bizi dan: gogomari guztien Emaile ta Banatzaileak zure iritzia-
ren bidez nere esagiña sendetsiko du. Idazkiok atsegingarí zaizuna, Jainkoak nere langintzaz-baliaturik "Egin bedi" esan zulako, dute. Ta egin zan: Orain zure oniriztean Jainkoak ona dala dakus.

3. Erabakitzeko bialdu dizkidazun galderatxoak, nere adimen uríak eragotzita ulertzen ez nitun arëan, zure ongaiëk lagunduta garbitu ditut. Otoi egiozu Jainkoari nere makaltasunaren alde. Ta nik jardutzea, samur eta aita-eraz, nai izan dituzun gai auetan, baita zure eskuetaratuko diran beste batzuetan ere (onak Jainkoari, okeñak nere buruari egozten bai dizkiot) erabilí itzazu irakurle-arreta ta zuzentzaile-azterpena. Agur.

38-GAÑEN ESKUTITZA

PROFUTURO'ri AGUSTIN'ek

Ori bai adimen zoñotza ta biotz biguna! Sikolojilari sakona agertzen zaigu

1. Gogoz ongi nago, Jaunari atsegin zaion ta neri ematea nai izan ditun indarëan neurían; soi-

2. Unde autem tanta exorta est felicitas litterario labori nostro, quo in librorum quorundam conscriptione sudavimus, ut a tua Dignatione legerentur? nisi quia Dominus, cui subdita est anima mea, consolari voluit curas meas, et a timore recreare, quo me in talibus operibus necesse est esse sollicitum, necubi forte inductior vel incautior, quamvis in planissimo campo veritatis, offendam. Cum enim tibi placet quod scribo, novi cui placeat; quoniam quis te inhabitet novi. Idem quippe omnium munerum spiritualium distributor atque largitor per tuam sententiam confirmabit oboedientiam meam. Quidquid enim habent illa scripta delectatione tua dignum, in meo ministerio dixit Deus: Fiat, et factum est: in tua vera approbatione vidit Deus quia bonum est.

3. Quaestiunculas sane, quas mihi enodandas iubere dignatus es, etsi mea tarditate implicatus non intelligerem, tuis meritis adiutus aperirem. Tantum illud quaeso, ut pro mea infirmitate depreceris Deum, et sive in iis quibus me exercere benigne paterneque voluisti, sive in aliis quaecumque nostra in tuas sanctas manus forte pervenerint, quia sicut Dei data, sic etiam mea errata cognosco, non solum curam legentis impendas, sed etiam censuram corrigentis assumas. Vale.

EPISTOLA 38

Fratri Profuturo Augustinus

1. Secundum spiritum, quantum Domino placet, atque vires praebere dignatur, recte sumus;

ñari gagozkiola, ogean nauzu. Anburuen andita-sun ta miñagatik ezin naiteke ibili, ez zutik egon, ezta eseri ere. Baiña, alaz ta guzti ere, Jaunak ala nai du, ta ongi nagola, zer besterik esan nezake? Berak nai duna guk nai ezpa'dugu, gurea da eñua. Ez dugu uste bear berak zerbait oker egin edo laketzen dula. Gauzok ezagunak dituzunaren, nerezat beste ni zeran ezkeru, zer esan nizuke gogotsuago, nere kolkorako diodana baizik? Nere gau ta egunak zure otoi deunen ardurapean lagatzen ditut. Otoi egizu nere alde egunak neufi onez eman ta gabak gogo onez igaro ditzadan. Orrela gau iñunaren erdian ibili aren Jauna neregana daiteke. Ta ez dut iñungo gaitzaren beldurik izango.

2. Megali agurea il dala entzunda dukezu, noski. Au idatzi orduan, ogetalau egun dira eortzi zutela. Ortan ari bai ziñan, jakin nai nuke aren gotzai-aulkirako ondorengorik aukeratu duzunentz. Iskanbilak ez dira peitzen; laguntzak ere ez, ordea. Atsekabeak peitzen ez ba'dira, pozgarriak ere ez. Ba-dakizu, ene anai on ofek, nolako arretaz ibili bear dan arisku auen artean, gofotxa iñoren biotzak jabetu ez dedin. Ez bai liguke utziko Jainkoari gure gelan atea itxita otoi egiten, Jainkoari berari atea ertsi diogu-ta. Sumintzen danari ez bai zaio bidegabe iduritzen, asareña leñatu egiten da. Denporaren buruan asareña gofoto bilakatzen da ta, bidezko oiñazeari gozagari apur bat nasten zaiion bitartean, norberak luzarotan dauka edontzian, guztiz ospindu ta edontzia usteldu arte. Ofegatik obe da iñorekin ez asaretzea, asare-bidea egonda ere, azalezko arazoiez sumintzean asarearen ezkutuzko bideetatik iñoren gofotoarengana irist egitea baiño. Arfotz ezezagunak artzerakoan, esan oi dugu, obe dala gizon gaizto bat jasatea,

corpore autem ego in lecto sum. Nec ambulare enim, nec stare, nec sedere possum, rhagadis vel exochadis dolore et tumore. Sed etiam sic, quoniam id Domino placet, quid aliud dicendum est, nisi quia recte sumus? Potius enim si id nolumus quod ille vult, nos culpandi sumus, quam ille non recte aliquid vel facere vel sinere existimandus est. Nosti haec omnia; sed quia mihi es alter ego, quid libentius tecum loquerer, nisi quod mecum loquor? Commendamus ergo sanctis orationibus tuis et dies et noctes nostras, ut oretis pro nobis, ne diebus intemperanter utamur, ut noctes aequo animo toleremus, ut etiamsi ambulemus in medio umbrae mortis, nobiscum sit Dominus ne timeamus mala.

2. Quod senex Megalius defunctus sit, iam vos audisse quis dubitet? Erant enim a depositione corporis eius, cum haec scriberem, dies ferme viginti quatuor. Utrum iam videris, disponebas enim, successorem primatus eius, si fieri potest nosse volumus. Non desunt scandala, sed neque refugium; non desunt moerores, sed neque consolationes. Atque inter haec quam vigilandum sit, ne cuiusquam odium cordis intima teneat, neque sinat ut oremus Deum in cubiculo nostro clauso ostio, sed adversus ipsum Deum claudat ostium, nosti, optime frater: subrepat autem, dum nulli irascenti ira sua videtur iniusta. Ita enim inveterascens ira fit odium, dum quasi iusti doloris admixta dulcedo, diutius eam in vaso detinet donec totum acescat, vasque corrumpat. Quapropter multo melius, nec iuste cuiquam irascimur, quam velut iuste irascendo in alicuius odium irae occulta facilitate delabimur. In recipiendis enim hospitibus ignotis, solemus dicere, multo esse melius malum hominem perpeti, quam forsitam per ignorantiam excludi bonum, dum cavemus ne recipiatur malus: sed

gaiztoa ez artzeko belduraren ona, ez dakigula, baztertzea baiño: gogoaren leratan, aldiz, bestera izaten da. Azkoz ohea da ate-joka dagon bidezko asafeari biotz-ateak ez zabaltzea, barnera sartzea baiño, ez baitu eréz alde egingo ta lastotik abea egingo da. Uste dan baiño azkarago azitzen lotsa-gabekiro ausartu oi da. Iipunpetan ez baitu lotsarik, eguzkia bere gainean etzan danean. Guzti au nolako arduraz ta zenbateraiñooko arétez idatzi du dan konturatuko zera, nerekin egin bidean oraintsuko izketagaia gogora ba'dakarzu.

3. Seber ancia ta berakin dagozanak agur-tzen ditugu. Berai ere idatziko nieke, eramaitzaren joan-beharagatik ez ba'litz. Mesedez, Bitor gure anaiari ere (zure Deuntasunaren aurrean eskerak dagizkiot Konstantina'ra zioala gaztigatu didalako) eskatu ezaiozu berak dakian auziaren alde. Nektari zararen auzi onen aldeko eskabideak dirala-ta asko jasan bear dut, ark Kalam'a itzulzeco atzera egingo ote dun. Ala agindu zidan. Agur.

40-GAÑEN ESKUTITZA

JERONIMO,ri AGUSTIN'ek

Lenengo atalburua

Zoñotza ta aldarte onekoa. Beste ikasleekin eztabaidetan dabilen lotsa. Egia biñatzeko aréta ta ardura

Jeronimo apaizkide, jaun maite-maiteari ta maite-tetasun-gurtz egiazkoaz agurgari ta laztangariari, Agustín'ek.

1. Zure agurarekin batean, eskutitz bat bialdi didazulako pozez nago. Eskutitz mamitsua, baiña zuregandik itxaron dezakedan baiño azkozaz labu-

in affectibus animi contra est. Nam incomparabiliter salubrius est etiam irae iuste pulsanti non aperire penetrabile cordis, quam admittere non facile recessuram, et perventuram de surculo ad trabem. Audet quippe impudenter etiam crescere citius quam putatur. Non enim erubescit in tenebris, cum super eam sol occiderit. Recolis certe qua cura et quanta sollicitudine ista scripserim, si recolis quid mecum nuper in itinere quodam locutus sis.

3. Fratrem Severum, et qui cum eo sunt, salutamus. Etiam fortasse ipsis scriberemus, si per festinationem perlatoris liceret. Peto autem ut apud eumdem fratrem nostrum Victorem, cui ago etiam apud tuam Sanctitatem gratias quod Constantinam cum pergeret indicavit, petendo adiuves propter negotium quod ipse novit, de quo gravissimum pondus pro ea re multum deprecantis Nectarii maioris patior, per Calamam remeare ne gravetur; sic enim promissit mihi. Vale.

EPISTOLA 40

Hieronimo Augustinus

Caput I

Domino dilectissimo, et cultu sincerissimo charitatis observando atque amplectendo fratri, et compresbytero Hieronimo, Augustinus.

1. Habeo gratiam quod pro subscripta salutatione, plenam mihi epistolam reddidisti, sed breviorum multo quam ex te vellem sumere, tali viro, a quo tempora quantalibet occupet, nullus sermo

fagoa. Zu lako gizon batek ezin du izketaldi luzerik euki, aldi luzea artuta ere. Besteen arazo mundatariek lanpetuta nagokizun arren ez nioke eñez parkatuko zure eskutitzaren laburtasunari, zein itz gutxiarekin erantzun bear diodan gogoan ez ba'nu. Ia, bada, ekin nerekekiko eskutitzezko elkarrizketa oni, soin-uruntzeak geiegi aldendu ez gaitzan: egiaz, Jaunagan baturik bizi gera gogoaren batasunez, idazkortza lo ta gu ixilik egon arren. Gaiñera, Jaunaren altxoñaz baliaturik, egin dituzun idaztiak zu ia osorik ezagutzeko abagunea eman didate. Zure soin-arpegia ez dakusdalako ezagutzen ez ba'zaitut, zeroñek ere ez duzu zure burua ezagutzen, ez baituzu zeroñen arpegia ikusten. Ta zure gogoaz ezagutu duzulako beste gabe zure arpegia ba'dazaguzu, neronek ere ikusia dut pizkat zure idazkietan. Auetan Jainkoa onesten dut, olakoa egin bai zaitu zeroñentzat, neretzat eta anai guztientzat.

II'garñen atalburua

2. Denpora asko ez dala beste gauz batzuen artean zure idazti bat nere eskuetaratu da. Oraindik ez dakit zein dan beronen idazpurua; esku-idaztiak ez bai zekañen idazpururik lenengo orñaldean, oi danez. Zeukan anaiak, aldiz, Epitaphi omen zun izena. Ta il diranen bizitzak edo idazkiak bakariñ irakurñ izan ba'nitu, pentsa nukean izen ori ipintea atsegin izan zenuela. Alabaña, idaztia egin zan garaian ta oraindik bizi diran askoren idazlanak zenbatzen dira bertan. Ori dala-ta izenpuru ori ezarñ diozula edo ezarñ diozulako entzuteak aritzen nau. Dana-dala onura andirako egin duzun idaztia onartzen dut.

prolixus est. Quanquam itaque nos negotiorum alienorum, eorumque secularium, curis circumstemur ingentibus; tamen epistolae tuae brevitati facile non ignoscerem, nisi cogitarem quam paucioribus verbis meis redderetur. Quare, aggredere, quaeso, istam nobiscum litterariam colloctionem, ne multum ad nos disiungendos liceat absentiae corporali: quanquam simus in Domino Spiritus unitate coniuncti, etiamsi ab stilo quiescamus, et taceamus. Et libri quidem, quos de horreo dominico elaborasti, pene totum de nobis exhibent. Si enim propterea te non novimus, quia faciem tui corporis non vidimus: hoc modo nec ipse te nosti; nam tu quoque non vides eam. Si autem tibi non ob aliud notus es, nisi quia nosti animum tuum; et nos eum non mediocriter novimus in litteris tuis, in quibus benedicimus Domino, quod tibi, et nobis, omnibusque fratribus, qui tua legunt, te talem dedit.

Caput II

2. Liber quidam tuus inter caetera non diu est ut venit in manus nostras: quae sit eius inscriptio, nescimus adhuc; non enim hoc codex ipse, ut assole, in liminari pagina praetendebat. Epitaphium tamen appellari dicebat frater apud quem inventus est; quod ei nomen tibi placuisse ut indereetur crederemus, si eorum tantum vel vitas, vel scripta ibi legissemus, qui iam defuncti essent. Cum vero multorum et eo tempore quo scribebatur, et nunc usque viventium, ibi commemorentur opuscula; miramur cur hunc ei titulum vel imposuisse credaris. Sane utiliter a te conscriptum eundem librum satis approbamus.

III'garén atalburua

3. Paul'ek Gaġatiarēi egindako eskutitzaren azalpenean ere zerbait afitzeko aurkitu dut. Idazteunetan zuzenbidezko gezuřak onartzen ba'dira, zer aginpide dukete aurrerantzean? Nolako epaia aterako da Idazteun oietatik arerioen gezuřen markurkeria zapaltzeko? Zuk esaera ori atera zenezake; baiña zure aurkakoak bestera aitzen ba'du esango du adibide ofen egilleak bere eginbidearen beařizan batengatik gezuřa asmatu zula. Ta gezur bat ateratzea nun izan liteke eziña, gezuřa dala siñistu ba'liteke Bidaliak Petri ta Bernabéri au esaten dienean: Berri Onaren egitari dagokionez zuzen ez zebiltzala oartu nintzaneke, edestia ola asten baita: Auek idaztean, beřiz, Jainkoaren aurreran jařita gezuřik ez diot. Auek zuzen ba'zebiltzan, Paul'ek gezuřa esan zun; ta bertan gezuřa esan ba'zun, nun dio egia? Ala irakurlea berarekin bat datořenean baizik ez du egia esaten? Ta irakurlearen zentzunaren aurka zerbait danean eginbidearen gezuřa dala uste al genezake? Gezuřa esan al izan zula ez ezik, esan ere bear zula siñistuteko ařazoirik ez da paltako, olako araua artzen ba'dugu. Auzi au ez da itz askorekin argitu beařa, batez ere nor zeran kontuan eduki ezker, zure aurrē-ikuste argiarentzat naikoa esanda dago. Ez naiz bat ere ařotuko nere ukarēekin, jainkozko emariz uřezkoa dan zure adimena aberastu dudalako: iñor ez dago zu baiño egokiagorik lan ori zuzentzeko.

IV'garén atalburua

4. Bidali berak diona nola ulertu bear dan jakiteko ere ez duzu nere irakatsien beařik: Juduei judu azuldu natzaye, juduak irabazteko; ta gezu-

Caput III

3. In expositione quoque Epistolae Pauli ad Galatas, invenimus aliquid quod nos multum moveat. Si enim ad Scripturas sanctas admissa fuerint velut officiosa mendacia, quid in eis remanebit auctoritatis? quae tandem de Scripturis illis sententia proferetur, cuius pondere contentiosae falsitatis obteratur improbitas? Statim enim ut protuleris; si aliter sapit qui contra nititur, dicet illud, quod prolatum erit, honesto aliquo officio scriptorem fuisse mentitum. Ubi enim hoc no poterit, si potuit in ea narratione, quam exorsus Apostolus ait: **Quae autem scribo vobis, ecce coram Deo quia non mentior, credi affirmarique mentitus eo loco ubi dixit de Petro et Barnaba: Cum viderem quia non recte ingrediuntur ad veritatem Evangelii?** Si enim recte illi ingrediebantur, iste mentitus est; si autem ibi mentitus est, ubi verum dixit? An ibi verum dixisse videbitur, ubi hoc dixerit, quod lector sapit; cum vero contra sensum lectoris aliquid accurrerit, officioso mendacio deputabitur? Non enim deesse poterunt causae, cur existimetur non solum potuisse, verum etiam debuisse mentiri, si huic regulae conceditur locus. Non opus est hanc causam multis verbis agere, praesertim apud te, cui sapienter providenti dictum sat est. Nequaquam vero mihi arrogaverim ut ingenium tuum, divino dono aureum, meis obolis ditare contendam; nec est quisquam te magis idoneus, qui opus illud emendet.

Caput IV

4. Neque enim a me docendus es quomodo intelligatur quod idem dicit: **Factus sum Iudaeis tanquam Iudaeus, ut Iudaeos lucrifacerem;** et cae-

rezko iduripenez ez-baiña erukizko biotzberatasunez bertan esaten diran enparauak. Gaixoari laguntzen diona gexo-antzeko egin oi da, sukarak artuta dagoala gezuñez esanaz ez baiña gogo erukitsuz nola nai luken berari laguntzea gexotu ba'ledi. Paul judua zenun; kistar eginda gero etziton aldebertera utzi eri ark egoki zanez eta bear zan garaian artutako opariak. Ofegatik auek ospatzeari jaraitu zion Kristo'ren Bidali zala; Kristo'gan siñistu ta gero beren auekoengandik artu zituzten bezala ospatu nai zituztenentzat etzirala kaltegarí erakusteko, gaizkakundearen itxaropena oietan jartzen ez ba'zuten. Opari aiek iduritutako gaizkakundea Jesus Jaunaren bidez etorria bai zan. Paul'en iritiz etzitzaizkien siñesgabei leporatu bear, zama astun ta ez-bea'nekoarekin, ofetxek al-dendu bai zitun siñismenetik beren oiturarik eza-gatik.

5. Paul'ek, bada, etzun Petri zentzarazi asabengandiko aintzin-itzak gorde zitulako; egin ba'lu, gezur gabe ta zentzunez egingo zun, oiko opari auek, bada, kaltegarí ez a'ren, ez-bea'ak ziran. Siñisgabeak juduen erara bizitzen beartzen zitulako zentzarazi zun. Eziña litzake ori Jaunaren etoferaren ondoren gaizkakunderako bea'nekoak etsiko ez ba'litu; orixe txafesten zun egia Paul bidaliaren bidez. Petri bidaliak ba-zekian ori; alabaiña, beldur zan; biIebaiкетatik zetoztenen beldur, alegia. Ortara ezkeru, egiazki zentzarazia izan zan ta Paul'ek egia esan zun. Zertarako? Ondorengoan siñismenerako dan Idazteuna ezbaian koloka ez dedin, guzuruaren indafa onartu ezkeru. Ezin liteke idazkiz agertu, egoki ere ez da, zenbateraiñoko kalteak sortu litzeken ortik. Biok biotara ari ba'giña, arisku gutxiz eta onura andiz agertu liteke.

tera quae ibi dicuntur compassione misericordiae, non simulatione fallaciae. Fit enim tanquam aegrotus qui ministrat aegrotis; non cum se febres habere mentitur, sed cum animo condolentis cogitat quemadmodum sibi serviri vellet, si ipse aegrotaret. Nam utique Iudaeus erat; Christianus autem factus, non Iudaeorum Sacramenta reliquerat, quae convenienter ille populus et legitimo tempore quo oportebat, acceperat.

Itaque suscepit ea celebranda, cum iam Christi esset Apostolus; sed ut doceret non esse perniciosam iis qui ea vellent, sicut a parentibus per Legem acceperant, custodire, etiam cum Christo credidissent, non tamen in eis iam constituerent spem salutis; quoniam per Dominum Iesum salus ipsa, quae illis Sacramentis significabatur, advenerat. Ideoque Gentibus, quod insuetos a fide revocarent onere gravi et non necessario, nullo modo imponenda esse censebat.

5. Quapropter non ideo Petrum emendavit, quod paternas traditiones observaret: quod si facere vellet, nec mendaciter nec incongrue faceret; quamvis enim iam superflua, tamen solita non nocerent: sed quoniam Gentes cogebat Iudaizare, quod nullo modo posset, nisi ea sic ageret, tanquam adhuc etiam post Domini adventum necessaria saluti forent; quod vehementer per apostolatam Pauli veritas dissuasit. Nec apostolus Petrus hoc ignorabat; sed id faciebat, timens eos qui ex circumcissione erant. Ita et ipse vere correctus est, et Paulus vera narravit, ne sancta Scriptura, quae ad fidem posteris edita est, admissa auctoritate mendacii, tota dubia nutet et fluctuet. Non enim potest aut oportet litteris explicari, quanta et quam inexplicabilia mala consequantur, si hoc conces-

6. Juduak zuten txara, alde bat utzi zun Paul'ek. Ta auxe lenbizi: Jainko-zuzentzaz ezjakiñak, berenari eutsi naiez, ez zitzaizkiola Jainkoarenari menpetu. Bigarén, Kristo'ren nekaldi ta berpiztearen ondoren, Melkisedek'en arauz esker-ikurtona eman ta azalduta gero, Ikurton zafak ospatu bea-
fektotzat jotzen zituztela. Oituraren ospez ez, gaizkakunde-premiaz baizik. Inoiz bearezkoak izan ez ba'lira, osoro alpefik izango ziran martiriak Makabeotarak. Azkenik, Juduak Lege-etsaiak bezela jazartu zituztela kristauak, esker-zabaltzaileak izanik. Olako makurak, obentzat, kaltetzat eta zimaurtzat jo zitun Paul'ek, Kristo irabaztearen. Ez ordea, legearen betebearak, aberi-oiuren araura egin ezker. Olaxe egin zun berak, gaizkunde-bearizan gabe; ez, baiña, Juduak uste zuten erara edo iturakeriz. Ain zuzen be, orixe gaitzetsi zun Petri'rengan.

Gaiñera, Juduak irabazteko bere burua judua egiñaz opariak egin ba'zitun, zergatik etzitun egin siñisgabekin, legetik at zeudenekiko Lege-gabe bezelako egin zun bere burua, beroiek ere irabazteko-ta? Aiekikoa, berriz, ara zergatik egin zun; jatoriz judua zalako; ta etzun ola itz egin etzana irudikatzeke; bera ere oker berean bai'legoan, aiei erukiz laguntzeko. Gezur-asmakeriz ez, gero, biotz-beratasunez baizik.

Idaztune ortan orobat dio: ergalei-ergal azaldu natzale ergalak irabazteko; at gero: guziei-guzitari-ko azaldu natzale guztiak irakazteko. Ondoren onek auxe adierazetin du, erukiaren bakoitzaren

serimus. Posse autem opportune minusque periculose demonstrari, si coram inter nos colloqueremur.

6. Hoc ergo Iudaeorum Paulus dimiserat, quod malum habebant; et in primis illud, quod ignorantia Dei iustitiam, et suam iustitiam volentes constituere, iustitiae Dei non sunt subiecti. Deinde quod post passionem et resurrectionem Christi, dato ac inmanifestato Sacramento gratiae secundum ordinem Melchisedech, adhuc putabant Sacramenta vetera, non ex consuetudine solemnitatis, sed ex necessitate salutis esse celebranda: quae tamen si nunquam fuissent necessaria, infructuose atque inaniter pro eis Machabaei martyres fierent. Postremo istud quod praedicatorum gratiae Christianos Iudaei tanquam hostes Legis persequerentur. Hos atque huiusmodi errores in vitia, dicit se damna et stercora arbitratum, ut Christum lucrifaceret; non observationes Legis, si more patrio celebrarentur, sicut et ab ipso celebratae sunt sine ulla salutis necessitate, non sicut Iudaei celebrandas putabant, aut fallaci simulatione, quod in Petro reprehenderat.

Nam si propterea illa Sacramenta celebravit, quia simulavit se Iudaeum ut illos lucrifaceret, cur non etiam sacrificavit cum Gentibus, quia et iis qui sine Lege erant, tanquam sine Lege factus est, ut eos quoque lucrifaceret, nisi quia et illud fecit, ut natura Iudaeus, et hoc totum dixit, non ut fallaciter se fingeret esse quod non erat, sed ut misericorditer eis ita subveniendum esse sentiret, ac si ipse in eodem errore laboraret; non scilicet mentientis astu, sed compatiens affectu? Sicut eo ipso loco generaliter intulit: **Factus sum infirmis infirmus, ut infirmos lucrifacerem;** ut sequens con-

eritasunak beragan agertzen dirala. Nor aultzen da, ni ere aultzen ez naizala? dionean, inoren eritasunaz urikaltzen dala, ez itxuratzen dula, esan nai du.

7. Beraz, erabili ezazu, otoi, gogortasun bakuna ta benetako goimaitasunez betetakoa lan ura zuzendu ta ontzeko ta, esan oi danez, atzera-egitea abestu. Kristauen Egia, gerkañen Helene baiño azkoz edefago baita. Egi onen alde gogotsuago buñukatu zuten gure martiriak Sodoma onen aurka, gerkañen gizurenak beren Helene'ren alde Troia'ren aurka baiño. Ta au ez diotsut biotz-ikusmena biñartu dezazun, ez baituzu inolaz ere galdu; aitzitik, begiak osorik eta ernai ukan arñen, begirakunez ez dakit nolako itzalgaitez okertu duzula konaturatu zaitez. Ofela ez duzu gogoan eduki zer nolako ostezkiak datozen. Idazteunen egiñeak bere atal batean gezuñ a zintzoki ta eraz esan lezakela bein onartu ezker.

V'garen atalburua

8. Aspaldi emetik eskutitz bat idatzi nizun. Ez da zugana iritxi, eman nion eramañeak ezin bain bidea egin. Berau idaztean, emen ixilean utzi bear ez nuna artu dut aietatik. Zure iritzia bestelakoa ta nerea baiño ohea ba'da, parkatu egidazu biotz zabalez beldur au. Bestela ta egia dala ikusten ba'duzu (egia izan ezik, ezin liteke ohea izan) nere okeñak egiari laguntzen dio, egiak eñuari inoiz lagundu al ba'lezaio.

clusio: **Omnibus omnia factus sum, et omnes lucrifacerem**, ad hoc referenda intelligatur, ut cuiusque infirmitatem tanquam in seipso miseratus appareat. Non enim et cum diceret: **Quis infirmatur, et ego non infirmor?** infirmitatem alterius simulasse se potius quam condoluisse, volebat intelligi.

7. Quare arripe, obsecro te, ingenuam et vere christianam cum charitate severitatem, ad illud opus corrigendum atque emendandum, et **pajinóðian**, ut dicitur, cane. Incomparabiliter enim pulchrior est veritas Christianorum, quam Helena Graecorum. Pro ista enim fortius nostri martyres adversus hanc Sodomam, quam pro illa illi heroes adversus Troiam, dimicaverunt. Neque hoc ideo dico, ut oculos cordis recipias; quos absit ut amiseris: sed ut advertas, quos cum habeas sanos et vigiles, nescio qua dissimulatione avertisti, ut non intenderes quae consequantur adversa; si semel creditum fuerit, posse honeste ac pie scriptorem divinatorum Librorum in aliqua sui operis parte mentiri.

Caput V

8. Scripseram hinc iam aliquando ad te epistolam quae non perlata est, quia nec perrexit cui perferendam tradideram: ex qua illud mihi suggestum est, cum istam dictarem, quod in hac quoque praetermittere non debui, ut si alia est sententia tua, eademque est melior, timori meo libenter ignoscas. Si enim aliter sentis, verumque tu sentis (nam nisi verum sit, melius esse non potest), ut non dicam nulla, certe non magna culpa meus error veritati favet, si recte in quoquam veritas potest favere mendacio.

9. Origen'etzaz erantzun didazunari buruz, banekian nik, eliz-idazkietan ez ezik osterantzekoetan ere aurkitu nitzaken gauz zuzen ta onak onartzen ta goratzen: era berean okeřak eta aizunak akartzen ta txarřesten. Alabařna, zure zugurtasun ta jakintzatik itxaroten nun, ta itxaron ere dut, gizon oargarı ura egiarekiko siřnismenetik aldendu zuten okeřak jakinarazi dizazkidazun. Eliz-idazle guztiak, gogoratu al duzun giřnoan, eta beroien idazkiak aipatzen dituzun idazti ortan auxe izango litzake onuratsuago: siřausle izan dirala dakizkizunak aipatzean, ixilean eduki nai ez ba'dituzu, zertan itzuri beařak diran gaiřeratuko ba'zenu. Gaiřera, batzuk ixilde dituzu ta jakin nai nuke zein ařazoiez. Idazti ura etzenun aztun egin nai, agian; siřausleak aipatuta, katoliko egiztapenak zein gaietan gaitzesten ditun esan gabe utzi zenun-da. Ez dakiola oztopogaři izan gure idazle-ekinbeařari (beraren bidez, Jainko gure Jaunari eskeřak, deunetzako ikasketak ainbat piztu ta urgazi bai dituzu) anaien goi-maitasunak nere ezerezaren bidez eskatzen dizuna: zure arazoak uzten ba'dizute, agertu itzazu idazti batean laburki bildurik gaurdařno lotsagabekeriz, eziakiřnez edo itsukeriz kristau siřnismena ondatzeko alegindu diran siřausle guztien ziřeskintza dongeak. Ořela jakitun ipiřiko dituzu beste arazoengatik astirik ez dutenak edo izkuntza ařotzez dagozalako irakuři ta ezagutzeko gai ez diranak. Geiago eskatuko nizuke, goi-maitasunarenganako uste eskasaren ezaugaria ez ba'litz. Bitartean, Paul gure anai au Kristo'gan zure ontasunari goraintzi diot. Gure luřaldean daukan izen onaren aitortzintzoa Jainkoaren auřean ematzen dut.

9. De Origine autem quod rescribere dignatus es, iam sciebam non tantum in ecclesiasticis litteris, sed in omnibus recta et vera quae invenerimus, approbare atque laudare; falsa vero et prava improbare atque reprehendere. Sed illud de prudentia doctrinaque tua desiderabam, et adhuc desidero, ut nota nobis facias et ipsa eius errata, quibus a fide veritatis ille vir tantus recessisse convincitur. In libro etiam quo cunctos, quorum meminisse potuisti, scriptores ecclesiasticos et eorum scripta commemorasti, commodius, ut arbitrator, fieret, si nominatis eis quos haeresiotas esse nosti, quando ne ipsos quidem praetermittere voveris, subiungeres etiam in quibus cavendi essent: quamquam nonnullos etiam praeterieris; quod scire cuperem quo consilio factum sit. Aut si illud volumen forte onerare noluisti, ut commemoratis haereticis, non adderes in quibus eos catholica damnarit auctoritas; peto ne grave sit litterario labori tuo, quo non sanctorum studia et accendisti et adiuvistı, id quod tibi per humilitatem meam fraterna charitas indicit, ut si occupationes tuae sinunt, omnium haereticorum perversa dogmata, quı rectitudinem fidei christianae usque ad hoc tempus vel impudentia vel imperitia vel pervicacia depravare conati sunt, uno libello breviter digesta edas, in notitiam eorum quibus aut non vacat propter alia negotia, aut non valent propter alienam linguam tam multa legere atque cognoscere. Diu te rogarem, nisi hoc soleret esse iudicium minus praesumentis de charitate. Hunc interea fratrem nostrum Paulum in Christo multum commendo benignitati tuae, cuius in nostris regionibus existimationi bonum coram Deo testimonium perhibemus.

42-GAÑEN ESKUTITZA

PAULINO TA TERASIA'ri AGUSTIN'ek

Paulino ta Terasia jaun agurgarñiei, Kristo'gan anai guttiz deunai, Agustín'ek Jaunagan osasuna.

Nola itxaron edo usmatu nezake nik Seber anaiaren bidez bifeskatu bear nizuela zuen Goi-maitasunak nere leicari oraindik bialdu ez dion erantzuna? Zer dala-ta naukazute egarñiturik Aprika'ko udara bitan? Zer geiago esan nezake? Egunero zuen ondasunak ematen bai dituzute, zoña ordaindu. Ala txerñen-zaleen aurka idazten ari ziñala entzun ta idazti au irakurteko gogo biziz nengoala adierazi nizulako, bukatu ta bialdu naiez, ain luzaro egon zera erantzun gabe? Zure mai ornitua-ren aurrean zure idaztietzazko nere baru luzeaz gogoratuko al zera? Oraindik gerturik ez ba'daukazu, ez naiz alakatzeaz geldituko, burutzen duzun bitartean eskutitz batekin atsegintzen ez ba'nauzu. Goraintziak anaiiei, batez ere Eróman ta Ajil'eri. Emetik nerekin dagozanak agurtzen zaitute ta nerekin ez gutxi asefetzen dira, asko maite zaituetelako.

56-GAÑEN ESKUTITZA

KELER'i AGUSTIN'ek

Keler jaun bikain, benetan omengarñiari, ta seme maite-maiteari, Agustín'ek.

1. Nere agindu ta zure gurariaz ez naiz aztu. Alabaiña, nere ardurapeko elizak ikertzen irten bear izan nun-da, ezin izan dizut zoña beingoan or-

EPISTOLA 42

Paulino et Therasiae. Augustinus

Dominis laudabilibus in Christo sanctissimis fratribus Paulino et Therasiae, Augustinus, in Domino salutem.

Num etiam hoc sperari aut exspectari posset, ut per fratrem Severum rescripta flagitarem, tamdiu tam ardentibus nobis a vestra Charitate non reddita? Quid est quod duas aestates easdemque in Africa sitire cogamur? Quid amplius dicam? O qui res vestras quotidie donatis, debitum reddite. An forte quod adversus daemonicolas te scribere audieram, atque id opus vehementer desiderare me ostenderam, volens perficere ac mittere, tanto tempore ad nos epistolas distulisti? Utinam saltem tam opima mensa iam annosum ab stilo tuo ieiunium meum excipias: quae si nondum parata est, non desinemus conqueri, si nos dum illud perficis, non interim reficis. Salute fratres, maxime Romanum et Agilem. Hinc qui nobiscum sunt vos salutant, et parum nobiscum irascuntur, si parum diligunt.

EPISTOLA 56

Celeri. Augustinus

Domino eximio meritoque honorabili et dilectissimo filio Celeri, Augustinus.

1. Promissi mei et tuae voluntatis immemor non sum. Sed quoniam visitandarum ecclesiarum ad meam pertinentium curam necessitate profec-

daindu: alaz ere, ez dut nai izan zurekiko luzarago zofetan egon, zegaz ordaindu dudala. Ofegatik nere seme maite Optato apaiza eskubidetu dut, egokien diran orduetan, agindu nizuna zurekin irakurri dezan: berak gutzia egin ditekela ikusten dunean, zure Bikaintasunak, berbera atsegiñez onartzen dunean, arduratsu ta zintzo betetzeko alegiñak egingo ditu. Ziur nago ondo dakizula zein maite zaitudan eta zenbat nai dudan zu onuragarizko ikasketaz zeru-lufeko gauzetan atsegindu ta ekitea.

2. Nere eginbeařaren goi maitasuna gutxisten ez ba'duzu, zure kristau siñismen ta zuri onezkeroko dagozkizun onbidengatik uste dut aibeste auřeratuko ziñala, giza-bizitza deritzan ta gizonetan iñork ere itzuri ezin dezaken ke edo luřun onen akenengo eguna ustetsu itxaron zenezakela; ziur ta gogotsu itxaroten duzulakoan nago, edo lafe-gizko ardurarik gabe beintzat, ez okeřaren utsalakerian, egiaren sendotasunean oiñaritutza baizik. Bizi zerala bezain ziurtzat ukan bear duzu, gaizkalkunde-irakasbidearen araura, aldiko atsegiñetan igaroten dan bizialdi au, Kristo'ren bidez eta Kristo'gan agintzen zaigun betiko bizitzaren aldean, ez dala bizitza eriotza baizik. Zure izakera dala-ta, Donatarēn oitura ofengandik iges egingo duzulako ezbairik ez dut, zure erlijioan kristau garbitasuna ezetsi ezik. Eroapenez ta oarpenez entzuten ba'dute, adimen-motzak berak ere ikusi dezakete zein arazoizko ta ezinbestezko egiztabidekin osetzzen dan okerkeri au. Baiña, ez oituzko zuzentasunari jařaitzeko ta oiko ta etxeko lez dan makurkeriaren lokarriak austeko, berebiziko indarřa bear da. Alaz ere, gure Jaunaren laguntzaz eta aolkuz ez da zure azkatasun emankofez eta zure gizon-bular

tus sum, nec per me ipse debitum continuo reddere potui: me tibi tamen diutius debere nolui, quod posset et me habente redhiberi. Proinde charissimo filio presbytero Optato delegavi, ut eis horis quas tibi opportunoires videris, tecum legat ea quae pollicitus sum: cum totum fieri posse persenserit, hoc etiam Eximietas tua quam grate acceperit, tam impigre atque acriter facere suadebit. Quantum autem te diligam, salubribusque studiis in rerum divinarum atque humanarum cognitione oblectari atque exerceri velim, credo quod optime intelligas.

2. Charitatem officii mei si non aspernaris, spero in ipsa fide christiana, et in moribus iam ita constitutae personae tuae congruis, tales te propectus habiturum, ut huius fumi vel vaporis temporalis, quae vita humana dicitur, ultimum diem, quem nulli mortalium evitare conceditur, vel avibus vel securus vel certe non desperate sollicitus, non in vanitate erroris, sed in soliditate veritatis expectes. Quam certum est enim tibi vivere te, tam sit certum doctrina salutari istam vitam quae in deliciis temporalibus agitur, in comparatione vitae aeternae quae nobis per Christum atque in Christo promittitur, non vitam sed mortem esse deputandam. Nullo modo autem dubitaverim de indole tua, quod ista consuetudine Donatistarum facillime te extrahes, si religiosissime ipsam christianam puritatem non parvipenderis. Quam inconcussis enim documentorum firmamentis error ille convincatur, non magnum est etiam tardis ingenio, si tantum patienter atque intente audierint, pervidere. Sed ad sectandam insolitam rectitudinem, usitatae et quasi familiaris perversitatis vinculum abrumpere, maiorum virium est. Et nequaquam desperandum adiuvante atque exhortante ipso Do-

ofetzaz ustegetu bear. Gure Jaunaren erukiak oso-rik gorde zaitzala, jaun bikain, benetan omengafi ta seme maite-maite ori.

74-GAREN ESKUTITZA

PRESIDI'ri AGUSTIN'ek

Presidi jaun oso zorioneko, benetan anai agur-gafi ta apaiz-kideari, Jaunagan osasuna.

Elkarëkin egon giñanean bezala, orain befiz ere zure Zintzotasunari eskatzen diot: etzaite luzatu nere eskutitzak Jeronimo gure anai deun ta apaizkideari igortzen. Ta gure Goi-maitasunak jakin dezan nere alde idatzi bear zeniola, eskutitzen aldakiak igofi nizkizun, berak bialdu zizkidanetak eta neronek zuzendu nizkionetak. Berok irakuriala, zure Zurtasun deuna konturatuko da neronek erabilitalako neufibidez eta ez alpefik beldur izan nion aren oldafaz. Bear etzan edo bear ez bezala ezer idatzi ba'nu, bota ezadazu zure iritzia anai-zentzaldiz, ez berari nitaz. Ofela zentzatuta parkes-ke nagokioke, nere era ezagututakoan.

106-GAREN ESKUTITZA

MAKROBI'ri AGUSTIN'ek

Makrobi jaun ta anai maiteari, Agustin'ek.

Gure ezker-lagun bat bir-bataiatzen zoazala entzunda daukat. Ez olakorik: ofela bizi zaite Jainko-arentzat, orela zakio atsegingafi Jainkoari, ofela zaitu, ez alpefik, Kristo'ren ikurtonak, Kristo'ren soiñetik aldendu etzaitezen. Afen, ez dezazula ola-

mino Deo nostro, de generosa libertate, atque plane virili pectore tuo. Incolumem te Domini Dei nostri misericordia tueatur, domine eximie meritoque honorabilis et dilectissime fili.

EPISTOLA 74

Præsidio. Augustinus

Domino beatissimo, et merito venerando fratri, et consacerdoti Præsidio, Augustinus, in Domino salutem.

Sicut præsens rogavi Sinceritatem tuam, nunc quoque commoneo, ut litteras meas sancto fratri et compresbytero nostro Hieronymo mittere non graveris. Ut autem noverit Charitas tua quemadmodum etiam tu illi pro mea causa scribere debeas, misi exemplaria litterarum, et mearum ad ipsum, et ad me ipsius, quibus lectis pro tua sancta prudentia facile videas et modum meum, quem servandum putavi, et motum eius, quem non frustra timui. Aut si ego quod non debui, vel quomodo non debui, aliquid scripsi; non ad illum de me, sed ad me ipsum potius fraterna dilectione mitte sermonem, quo correctus petam ut ignoscat, si meam culpam ipse cognovero.

EPISTOLA 106

Macrobio. Augustinus

Domino fratri dilecto Macrobio, Augustinus.

Audivi quod quemdam subdiaconum nostrum rebaptizare disponis. Noli: sic Deo vivas, sic Deo placeas, sic Christi Sacramenta non inaniter habeas, sic non in aeternum a Christi corpore sepa-

korik egin, anai, zugatik batez ere eskatzen dizut; gogo emaiozu pizkat dirautsudanari. Pelizian Mustan'ek Kartago'ko Primian gaitzetsi zun; onek, aldiz, ura. Pelizian'ek luzaro iraun zun Maximian'en tar-goan, bere elizetan ainitzeri bataioa ematen ziela.. Oraín zuen gotzaia Primian'ekin dago, aren ondoren inõr ugutzatu gabe baiña. Nungo batimenez uste duzu, beraz, bir-ugutzatu bear dala gure ondoren? Garbitu ezadazu auzi au, gero ugutzatu nazazu; aitzitik, konpondu ezin ba'duzu, ezaiozu eruki zure ta inõren gogoari. Pelizian'etzaz guzufa esan dizudala ba'diraustazu, egiztatzeko eskatu ezadazu. Egiztatu ez ba'dagizut, egizu gogoan du-zuna. Are geiago, egiztatu ezik, ez naitela nere elkartasunaren gotzaia izan. Egiztatu ezkeru, bai-ña, etzaita zure gaizkabidearen arerio izan. Ene jaun ta anai, gugaz pakean egoteko opa dizut.

122-GAËN ESKUTITZA

Arimazale ta ongile purukatu ta gogotsua. Biotza azke darabil, pozez dantzari; baiña ez ipurdi-dantzari itsua. Dana neuriz.

Neuria, berriz, goi-maitasunak artula

Hipona'ko eñari ta apaizai Agustin'ek.

Apaizkide anai maite-maiteai ta efi guztiai, Agustin'ek, Jaunagan osasuna.

1. Lenen ta bein zuen goi-maitasunari Jesu-kristoaren eskatzen diot, ez zaitezela itundu gor-putzez urun nagoalako. Uste bai dut ez duzutela zalantzarik izango gogoz eta biotz-maitasunez ezin dudala inõlaz ere zuekandik aldendu. Bearbada, zuok baiña itunago jartzen nau ni nere makalta-sunagaitik Kristo'ren atalak nigandik eskatzen dituz-ten eginbear guztietara eldu eziñak. Kristo'ganako

reris. Noli, rogo te, frater, pro teipso te magis rogo; certe paululum attende quod dico. Felicianus Mustitanus Primianum Carthaginensem damnavit, et vicissim ab illo etiam ipse damnatus est. Diu Felicianus in sacrilego Maximiani schismate fuit, multos ibi per suas Ecclesias baptizavit, modo cum Primiano vester episcopus, sed et neminem post eum baptizans. Qua ergo licentia post nos adhuc rebaptizandum putatis? Hanc mihi solve quaestionem, et me baptiza: si hanc autem solvere non potes, parce alienae animae, parce tuae. Aut si me de Feliciano falsum dixisse arguis, exige ut probem; certe si non probavero, tunc fac quod putas. Addo etiam, si non probavero, non sim episcopus communionis meae; si autem probavero, noli esse inimicus salutis tuae. Opto te, domine frater, in pace esse nobiscum.

EPISTOLA 122

Clero et populo Hipponensi. Augustinus

Dilectissimis fratribus conclericis et universae plebi, Augustinus, in Domino salutem.

1. In primis peto charitatem vestram, et per Christum obsecro, ne vos mea contristet absentia corporalis. Nam spiritu et cordis affectu puto vos non dubitare nullo modo me a vobis posse disce-dere; quamvis me amplius contristet, quam forte vos ipsos, quod infirmitas mea sufficere non potest omnibus curis, quas de me exigunt membra

bilurak eta maitasunak aiei serbitzeko beartzen naute.

Jakin beza zuen maite-sareak inoiz ere ez naila badaezpadako naikeriz aldendu, beahezko zereginez baino. Beronek safi beartu nau nere anai ta lankideak laguntzera, baita itsaso ta itsasoz aruzko nekeak eroterata ere. Beste neke oietatik gogoneraspenik ezak ez baiña alan olango osasunak libratu nau. Ori dala-ta, ene anai maiteok, jardun ezazute Bidaliak dionez, ofa zuek ikustera joanda, naiz zuekandik urunduta, entzun dezadan gogo batez sendo dirauzutela, adore berberaz Bari Onaren sinismenagatik burukatzen.

Aldiko ezbearen batek kezkatzen ba'zaitue, epe laburko naigabe gogaikari ez baiña betiko sutako oiñaze ikaragarrietatik azkaten zaituela, ezetariko neke barik bizi zintezeken bizialdia gogoratu bear dizue. Orain, bada, ainbeste arduraz, ainbeste oarpenez eta aleginez ari ba'zerate, oiñaze igarokotetan ez jausteko, zenbat arduratsuago ez ote duzute ibili bear betiko oiñazeari itzurtzeko? Ta aldiko jasan-bearari azkena damaion eriotzaren beldur ba'gera, betiko oiñazera bialtzen dutena zenbat beldurgarriago ez ete da izan bear? Ta mundu ontako atsegin labor ta ezerezak ain maitagarri ba'dira, zenbat gogotsuago ez ote ditugu biñatu bear datorren aldiko atsegin garbi ta amai-bakoak?

Gauzok gogoan darabizkizutela etzaitzte nagi izan egintza onetan, zuen ereintzaren utzarora mugonez eldu zaitzten.

2. Gaztigatu didate txiroak jantzitzeko zuen oitura galdu duzutela; or nengoala efuki-egintza auegiteko aolkatu ba'nizuen, orain befiz ere, mundu

Christi, quibus me et timor eius et charitas servire compellit.

Illud enim noverit Dilectio vestra, nunquam me absentem fuisse licentiosa libertate, sed necessaria servitute, quae saepe sanctos fratres et collegas meos, etiam labores marinos et transmarinos compulit sustinere; a quibus me semper non indevotio mentis, sed minus idonea valetudo corporis excusavit. Proinde, dilectissimi fratres, sic agite, **ut, sive absens, audiam de vobis, quia stans in uno spiritu, uno animo collaborantes fidei evangelicae.**

Si vos aliqua molestia temporalis exagitat, ipsa vos magis admonere debet quemadmodum de illa vita cogitare debeat, ubi sine aliquo labore vivatis, evadentes non molestas angustias temporis parvi, sed horrendas poenas ignis aeterni. Nam si modo tanta cura, tanta intentione, tanto labore agitis, ne in aliquos cruciatus transitorios incidatis; quantum vos oportet esse sollicitos, ut sempiternas miserias fugiatis? Et si mors sic timetur, quae finit temporalem laborem; quomodo timenda est quae mittit in aeternum dolorem! Et si deliciae seculi huius, breves et sordidae, sic amantur; quanto vehementius futuri seculi gaudia pura et infinita quaerenda sunt!

Ista cogitantes nolite esse pigri in operibus bonis, ut ad vestri seminis messem suo tempore veniatis.

2. Nuntiatum enim est mihi quod morem vestrum de vestiendis pauperibus fueritis obliti; ad quam misericordiam cum praesens essem vos exhortatus sum, et nunc exhortor, ne vos vincat et pigros faciat contritio huius mundi, cui talia videtis

onen indařak menperatu ta alper egin ez zaitzaten. Guzuřak esaten ez dakian gure Jaun ta Erosleak olako gauzak jazoko zirala ařezki esan zun. Ez dituzue, bada, zuen eřuki-egintzak gutxiagotu bear, ugariagotu baiřo. Ormak ařrakalatuta etxeak lur jo bear dula dakustenak leku ziuřagoetara joaten dira arin bai arin; era ořetara kristiřau biotzak oiřazeak ugaritzean, mundu onetako ondamentiaz oartzen diranean, are lasteřago ta arduratsua go aldatu bear dituzte zeruko ondasuntegira luřean gordetzen ari ziran ondasunak, mundutar gaitzen bat jazo ezkeru toki galbidetsutik iges egin zunak poz artu dezan. Ezer txarřik jazoten ez bařda, aldiz, ez beite itundu il bear duna, bere ondasun guttiak Jaungoiko ezilkořaren eskuetan itxi bařditu, azkenean Beragana joan bear du-ta. Olan ba, ene anai maite-maiteok, erabiři itzazute bakoitzak daukazan ondasunak zuen oituraz, iřoiz baiřo alaiki-roago. Mundu ontako ezbeařen artean eukizute gogoan Bidaliaren aolkua, esan bai zun: Aurki dago Jaĩnkoa. Ezergaitik ez kezkatu. Olakoak gaitzigu bezazkidate zuetzaz, ikusi dezadan ez aũean naukazutelako, iřoiz bere lekutzen ez dan Jaungoikoren agindua dala-ta baiřo, urte askotan aũean nengoala ta noizean bein uřun nagoala bere egi-teř zenutenean zintzo jařaitzen duzutela. Jaunak pakean gorde zaitzaztela. Otoitz egizue nire alde, ene anai maite ořeřk.

accidere qualia Dominus et Redemptor noster, qui mentiri non potest, ventura praedixit. Non solum ergo non debetis minus facere opera misericordiae, sed etiam debetis amplius quam soletis. Sicut enim ad loca munitiora festinantius migrant, qui ruinam domus vident contritis parietibus imminere; sic corda christiana quanto magis sentiunt mundi huius ruinam crebrescentibus tribulationibus propinquare, tanto magis debent bona quae in terra recondere disponebant, in thesaurum caelestem impigra celeritate transferre, ut si aliquis humanus casus acciderit, gaudeat qui de loco ruinoso emigravit: si autem nihil tale fuerit subsecutum, non contristetur qui quandoque moriturus, immortalis Domino, ad quem venturus est, bona propria commendavit. Itaque, fratres mei dilectissimi, ex eo quod quisque habet, secundum suas vires quas ipse novit, facite quod soletis, alacriore animo quam soletis, et inter omnes saeculi huius molestias apostolicam exhortationem corde retinete, ubi ait: **Dominus in proximo est: nihil solliciti fueritis.** Talia mihi de vobis nuntientur, quibus noverim, non propter meam praesentiam, sed propter Dei praeceptum, qui nunquam est absens, vos solere facere quod multis annis me praesente, et aliquando etiam me absente fecistis. Dominus vos in pace conservet; et, dilectissimi fratres, orate pro nobis.

BIĻABIDEA

GAI-GOGAIEN

Izenak	Orialdeak
Adizkidetasuna	8, 18
Apatz-lanak	36, 40
Afotzak	18
Asafea	18
Azken-eguna	36
Batasuna (Sinistredunen ban)	10, 22
Bir-bataia	38
Biztza	36
Edertasuna	10
Egia	30
Eriotza	42
Eskutitza	22
Ezagutzea (Giza-ezagu- tzea)	22, 30
Gaixoak	26
Gogoa	4, 8, 10
Gogo Deuna	16
Gofotoa	18
Golzar-aukeratzea	18
Idaz-lana	16
Idazteuna	24
Irazaillea	10
Irazakia	10
Izatea	10
Jainkoa	10
Jainkoaren naia	18
Jakintza (arlotzabala)	16

LEKU-NOTIÑEN

Izenak	Orialdeak
Ajil	34
Agustin	an-emenka
Akademitafak	4, 6
Alipi	8
Aprika	34
Bernabe	24
Bidaliak	24
Bitor	20
Donatafak	36
Epitaphi	22
Erroman	34
Gaio	12
Galiatafak	24
Helene	30
Hermojenian	4
Hipona	40
Jeronimo	20, 38
Juduak	24
Kalam	20
Karneades	6
Kartago	40
Keler	34
Konstantina	20
Makabeotafak	28
Makrobi	38
Manikeotafak	10
Martiriak	30
Maximian	40
Megali	18
Melkisedek	28
Mustitan	40
Nektari	20
Optato	36

GAI-GOGAIEN

Izenak	Orrialdeak
Kristo	12, 40
Lagunabara	4
Maitasuna	8
Opariak	26
Oroi-miña	12
Siñausleak	32
Siñismena	26
Soiña	10
Zentzumenak (Soin- zents)	8

NIHIL OBSTAT

LIC. JESUS GARAY ISASI
CENSOR ECCO.

LEKU-NOTIÑEN

Izenak	Orrialdeak
Orijen	32
Paul	24, 26
Paulin	34
Pelizian	40
Petri	24, 26
Platon	4
Presidi	38
Primian	40
Profuturo	18
Seber	20, 34
Simplizian	14
Sodoma	30
Terasia	34
Troia	30
Zelestin	10
Zenobi	8

IMPRIMATUR

BILBAO, 26 DE ABRIL DE 1966

+ PABLO, OBISPO DE BILBAO

AGERTUTAKO IDAZTIAK:

- 1.—Phedro'ren Alegiak I.
- 2.—Martial'en Ziri-Bertsoak.
- 3.—Phedro'ren Alegiak II.
- 4.—Fatima'ko Ama Birjiña ta Umeak.
- 5.—Euskal Iztegi Labura (A).
- 6.—Esopo'ren Alegiak I.
- 7.—Agustin Deunaren Eskutitzak I.

Euskeraz Orixe'k ederki eman zizkigun
Agustin Deunaren "Aitorkizunak". 1956.